

- לסיכום, יישום מוצלח של החוק מחייב השגת מספר תנאים בסיסיים:
- א. תקצוב כלל הרשויות המקומיות על-ידי קרן הניקיון או על-ידי מקור ממשלתי אחר, לצורך מימון של הקמת תשתיות ההפרדה במקור ושל פעולות חינוך והסברה. על קרן הניקיון למנף את הכנסותיה העתידיות והמובטחות מהיטל ההטמנה לצורך קידום המימון הדרוש בכלל הרשויות.
  - ב. חיוב תאגיד ת.מ.י.ר לשפות את הרשויות המקומיות כמתחייב מאחריותו בחוק, כדלקמן: במקטע הפנים-עירוני – תשלום עבור הוצאות האצירה ופינוי פסולת האריזות המחושב לפי נפחן היחסי בזרם היבש; במקטע החוץ-עירוני (תחנות המעבר) – תשלום מלוא ההוצאה העודפת בגין תהליכי המיון וחילוץ האריזות מכלל הפסולת בזרם היבש.
  - ג. הקצאת משאבים ויחזמה ממשלתית לתכנון ולהקמה של תחנות מעבר ממיננות בפריסה ארצית ולשדרוג מערכי המיון באלה הקיימות.
  - ד. מעל לכול – חינוך הציבור ויצרני האריזות למשק אריזות בר-קיימא.

מקורות

- [1] גיל יולזר. 2011. המהלך המשולב של המשרד להגנת הסביבה לטיפול בפסולת: בחינת משמעויות תקציביות לרשויות המקומיות. עבור מרכז השלטון המקומי. www.masham.org.il/NewsPaperKey/Documents/meshulav%20ver4.pdf. נצפה ב-3 במאי 2012.

הלכה למעשה הולכת ומתגבשת מציאות של "אחריות יצרן מצומצמת" החלה רק על אריזות בנות-מחזור, שהטיפול בהן כדאי לתאגיד מבחינה כלכלית.

ייקור משק הפסולת העירוני – במהלך מעשה החקיקה הצהירו גורמי המשרד להגנת הסביבה שחוק האריזות עתיד לחסוך לקופת הרשויות המקומיות כסף רב, באמצעות המימון שיזכו לקבל מהיצרנים עבור הטיפול באריזות. בפועל, תהליך חילוץ האריזות מתוך כלל הפסולת הביטית מחייב את הרשויות המקומיות ליצור מערכי נפרדים וכפולים של אצירה ופינוי, ונוסף על כך – לממן את המיון של כלל הפסולת היבשה בתחנות המעבר. תהליכים אלה מובילים לייקור משק הפסולת העירוני בכ-30% בממוצע [1]. השיפוי שמציע תאגיד ת.מ.י.ר, מחושב לפי טון אריזות לאחר מיון בתחנות המעבר, ולא לפי נפח פסולת האריזות כפי שנמדד במקטע הפנים עירוני, והוא רחוק מלכסות את תוספת ההוצאה לרשויות בגין יישום החוק. לכן לא בכדי, כשנה לאחר כניסת החוק לתוקפו, רק מספר רשויות בודדות התקשרו עם התאגיד.

לוחות זמנים – היצרנים מחויבים בעמידה ביעדים המתפרסים על פני מספר שנים, ואילו הרשויות המקומיות מחויבות בקביעת הסדרים ובחתימה על הסכמים מיומה הראשון של כניסת החוק לתוקף. משמעות הדבר היא חיוב הרשויות המקומיות בהשקעה ראשונית, הכוללת בינוי, אצירה, שינוי מערך הפינוי, חינוך הסברה ואכיפה – כל זאת ללא מקור תמיכה מלא לאותה השקעה ובתנאי אידואות גדולים.

תעשייה ממאדים, רשויות מקומיות מנוגה, תעשיית מחזור מצדק וציבור משבתאי

מיכל איתן

יועצת לאסטרטגיות קיימות
mi.eitan@gmail.com

ברב-המכר הפופולרי של ג'ון גריי, "גברים ממאדים ונשים מנוגה", טוען גריי כי ההבדל העצום בין גברים לנשים ובעיות התקשורת ביניהם נובעים מהעובדה כי כל אחד מהמינים הגיע מעולמות שונים, ולכן לעתים בן מין אחד איננו מבין מדוע בן המין השני אינו מגיב כמוהו לסיטואציות שונות. לשיטתו של הספר – הבדלי ה"שפות" הם שעומדים בבסיס רבות מהמחלוקות ומאי-ההבנות. המשרד להגנת הסביבה הציב בשנים האחרונות את נושא הטיפול בפסולת כאחד מהתחומים המרכזיים על סדר היום

שלו, וזאת לאור התחזית על פיה בשנת 2020 צפויות המטמנות הקיימות בישראל להתמלא עד אפס מקום. חוק האריזות הוא אחד המכשירים העיקריים שיצר המשרד כדי להסדיר את תהליכי העבודה של היצרנים והיבואנים האחראים להכנסת האריזות (שהופכות מהר מאד לפסולת) לשוק. לצורך קידום הנושא יצר המשרד מגוון של כלים ומכשירים שייתנו תמריצים לרוב בעלי העניין הקשורים לתחום האשפה ויתגמלו אותם:

- א. החוק מטיל חובות תשלום, מסים ואפילו אחריות פלילית על נושאי משרה בקרב היצרנים והיבואנים שלא ימלאו אחר הוראות החוק.
- ב. את הרשויות המקומיות, האמונות על איסוף הפסולת, מבקש המשרד לעודד על-ידי ייקור דמי ההטמנה ויצירת תמריצים לכליים חיוביים, כמו מענקים שונים, שאמורים להביא להתגייסות הרשויות למאמץ להפרדת פסולת וליצירת מערך איסוף נפרד ויקר לפסולת רטובה ויבשה.
- ג. מנגנוני השוק החופשי וההזדמנויות הכלכליות אמורים לגרום לכניסתם של גורמים בשוק הפרטי שיזהו את ההזדמנויות

תגרום לכך שמאמצים כנים ורבים של גופים בעלי כוונות טובות עלולים ללכת לכיוונים שונים. כך לדוגמה, נתינת חופש פעולה מלא להחלטה על שיטת הפרדת האשפה לרשויות המקומיות השונות, ומתן מנעד שלם של אפשרויות – החל מהפרדה לשני זרמים (רטוב ויבש) וכלה בהפרדה מלאה לסוגי החומרים השונים בבית האזרחים – עלולה לגרום לחוסר הלימה בין מפעלי המיון שיקים המגזר הפרטי ובין רמת המיון של הפסולת שתגיע אליהם. הסתמכות על התאוריה הקפיטליסטית הקלאסית של ה"יד הנעלמה", שלפיה תועלת מרבית של כל אחד מהשחקנים במערכת תביא לתוצאה הטובה ביותר, וכי השוק יסתדר בצורה מיטבית ללא תכנון מרכזי, מתבררת במקרה של חוק האריזות כבעייתית, בלשון המעטה. כדי שהמנגנון המורכב של השחקנים השונים יתוזמר, יתואם ויעבוד בהרמוניה, אין זה מספיק לקבוע כלים פרטניים. כדי שתעשייה ממאדים, רשויות מקומיות מנוגה, תעשיית מחזור מצדק וציבור משבטאי יוכלו להשיג כל אחד את מטרותיו הוא, יש ליצור בראש ובראשונה את השפה המשותפת ואת ההבנה לצרכים של השותפים האחרים כדי שבשנת 2020, השנה שבה צפויות המטמנות הקיימות בישראל להתמלא עד אפס מקום, נגיע לרמת מחזור שתאפשר לנו המשך חיים נוחים בארץ הזו.

הכלכליות הטמונות בצורך במיון האשפה לחומרים השונים וליצירת שוק חדש, שלא קיים עדיין, למוצרים ממוחזרים. הציבור, שהוא אולי השחקן החשוב ביותר במערך הגורמים שאמורים להביא להצלחת החוק, בולט בהיעדרו מרשימה זו. נראה שמקבלי ההחלטות סבורים שבציבור קיימת מודעות סביבתית מפותחת עד כדי כך, שרק אי-הימצאותה של תשתית מתאימה להפרדה מונעת ממנו לבצע אותה. הצלחתו של חוק האריזות, שהוא המורכב מכל הכלים שהוזכרו, תלויה במגוון פעולות שונות של השותפים השונים שהוזכרו לעיל. היעדר מוכנות מלאה של אחד מחלקי מערך הדומינו שיצר החוק תגרום בהכרח למצב שבו יעדי החוק לא ימומשו במסגרת הזמן שנקבעה בחוק. היעדר יכולת של הציבור להפריד את הפסולת הביתית שלו, למשל, או היעדרם של מפעלי מיון ומחזור, עלולים להביא להאטת התהליך ואף לעצירתו. בימים קריטיים אלה של תחילת ההטמעה, יצר המשרד תמריצים נפרדים לכל שחקן, שאינם תלויים זה בזה. כך נוצר מצב שבו, בדומה למגדל בבל, מופנית אנרגיה עצומה לניסיונות שונים של יצירת מערכי שיתופי פעולה ושפה משותפת בין השחקנים השונים, במקום להפנותה להשגת המטרה, השאפתנית כל כך, של 60% מחזור בשנת 2016. חוסר בשפה משותפת וראייה לא מתואמת של האתגרים העצומים,

- א. נקודת ההשקה בין היצרנים לרשויות המקומיות – על פי החוק, על היצרנים מוטלת החובה להתקשר עם רשויות מקומיות (באמצעות תאגיד המחזור ת.מ.י.ר.) כדי לבצע את הסדר האיסוף שהרשויות מחויבות לבצעו. כל אחד וחובתו הוא. אולם בשל מחלוקות כלכליות על גובה התשלום שישלמו היצרנים לרשויות בעבור איסוף האריזות, מתעכב היישום. בהיעדר הסכמה, מעמיד החוק אפשרות לקביעת התעריפים על-ידי ועדת מחירים בניהולו של משרד האוצר. הפנייה לוועדת המחירים גזלה זמן יקר, וכאשר פסקה זו את פסוקה הוברר לכול שחזרנו לנקודת המוצא, ועדיין נותר הצורך במשא ומתן בין הרשויות ליצרנים. במצב זה, כאשר הצדדים מתחפרים בעמדותיהם ולא מזדרזים לבצע את המוטל עליהם בחוק, על השר להגנת הסביבה להניף את המקל שניתן לו – להפעיל את סמכויותיו ולהטיל עיצומים כספיים ואמצעי עונשין אחרים הקבועים בחוק. מדובר במהלך הכרחי שיהיה לכולם: חסל סדר גרירת הרגליים.
- ב. הצורך ביישומו של הסדר לאיסוף האריזות יחד עם התכנית להפרדת הפסולת לשני זרמים – לאור הדגש שנותן המשרד להגנת הסביבה לתכנית ההפרדה לשני זרמים, הרשויות אינן בטוחות איזו שיטת איסוף תיתן מענה לשתי הדרישות יחדיו.

אין מנוס מהפעלת סנקציות כדי להפסיק את גרירת הרגליים

גלעד אוסטרובסקי

ראש תחום פסולת ומחזור, אדם טבע ודין

gilado@adamteva.org.il

חוק האריזות הוא נדבך חשוב במדיניות הפסולת של ישראל, ואנו באדם טבע ודין גאים על שיזמנו את החוק וסייענו רבות בתהליך חקיקתו. החוק מאמץ תפיסות מתקדמות של ניהול פסולת בכך שהוא מיישם את עקרונות האחריות המורחבת של היצרן ומטיל את האחריות למימון האיסוף, המיון והטיפול באריזות על היצרנים ועל היבואנים של המוצרים הארוזים. תפיסה זו נובעת מההבנה שנקודת המינוף לשינוי בהרכב האריזות ובכמותן נעוצה בעת הורתן, קרי אצל היצרנים.

בנקודת זמן זו, כשנה לאחר שהחוק היה אמור להתחיל להיות מיושם, יש שלוש סיבות עיקריות להתמהמהות ביישומו, שלצד כל אחת מהן מונח פתרון זמין: